

Myrsky 1000 00 0913

1994

UTSJOKI, KARIGASNIEMI, SULAOJA
Vedenottamon sijoituspaikan tarkastus 16.7.2002
Jarmo Kankaanpää, arkeologian osasto

= Suttesäipi =
Haunajärven
Seitalampi

Utsjoki, Karigasniemi, Sulaoja

Vedenottamon sijoituspaikan tarkastus 16.7.2002-10-03

Jarmo Kankaanpää/arkeologian osasto

Kylä: Karigasniemi

Tila: valtionmaa

Omistaja: Suomen valtio/Metsähallitus, Ylä-Lapin luonnonhoitoalue, PL36, 99801 Ivalo

Peruskarttalehti: 3913 01 AILIGAS

x = 7701 950

y = 3465 755

z = n. 292 m

Kohde sijaitsee Karigasniemen - Kaamasen maantien tuntumassa, tien pohjoispuolella n. 11 km Karigasniemeltä itään, lähellä paikkaa josta Kevon luonnonpuiston läpi johtava patikointireitti alkaa. Alueella on saamelaiseen kansanuskoperinteeseen liittyvä Sulaojan lähde sekä siihen ja Kevon polkuun liittyviä matkailurakennelmia, mm. viitoitettu ja osin porrastettu kävelypolku, useita tiedotustauluja sekä lähteen rannassa sijaitseva katselutasanne. Itse lähde, joka on rekisteröity muinaisjäännökseksi nimellä UTSJOKI 194 HANNUJÄRVEN SEITALAMPI, sijaitsee moreeniharjujen välisessä kurussa. Utsjoen kunta ja Lapin ympäristökeskus ovat suunnitelleet Sulaojan lähteen läheisyyteen vedenottamoita ja -pullottamoita lähdeveden teollista pullotusta varten. Tutkimustarkoituksessa alueelle on porattu useita koekaivoja, joista Sulaojan pohjukasta n. 120 m itäkoilliseen sijaitsevaa UP 4:ää on kaavailtu vedenottamon paikaksi.

Kohteessa suoritettiin maastotarkastus 16.7.2002. Tällöin voitiin vedenottamon suhteen todeta seuraavaa:

- Koekaivo UP 4 sijaitsee n. 120 m Sulaojan pohjukasta itäkoilliseen. Kaivosta on näkyvässä luitulla tulpalla peitetty putken pää. Pintamaa kaivon ympärillä on kulunutta ja osittain kaivosta porauksessa nousseen hiekan peitossa Ympäristön maanpintaa peittää tiheähkö varvikko ja alue kasvaa matalaa tunturikoivua, joka kaivon kohdalla rajaa vaakasuoran näkyvyyden enintään kahteen - kolmeen kymmeneen metriin. Etsittäessä kaivo havaittiin vasta n. kymmenen metrin päästä. Kaivolta ei näy lähteelle. Tarkastuksen ajankohtana lehti oli puussa.

- Suunnitellun vedenottamon alueella koekaivo UP 4:n lähiympäristössä ei tavattu merkkejä kiinteästä muinaisjäännöksestä. Koekaivo sijaitsee moreenirinteessä lähellä kurun pohjaa eikä vaikuta topografiansa puolesta otolliselta asuin- tai leiripaikalta. Porakaivosta nousseen hiekan joukossa ei

havaittu kvartseja, palanutta luuta tai muita merkkejä ihmistoiminnasta. Kaivon lähiympäristössä ei havaittu kivirakennelmia, kuopanteita, kumpuja tai muita ihmistekoisilta vaikuttavia rakenteita.

- Suunniteltu vedenottamon paikka sijaitsee Sulaojan pohjukasta katsoen ylärinteeseen, kumpareisen ja peitteisen maaston takana. Lehden ollessa puussa koekaivon paikkaa ei voinut havaita sen paremmin Sulaojan pohjukasta kuin lähteen etelärantaa kiertävältä viitoitetulta polultaakaan, ei edes silloin kun polku nousi harjun laelle. Ajankohta vaikutti varmasti näkyvyyteen ja vedenottamo saattaisi hyvinkin näkyä harjun laelta lehdettömänä vuodenaikana, mutta Sulaojan pohjukkaan matala rakennelma tuskin näkyisi edes talvella maaston muodon vuoksi. Asia olisi kuitenkin hyvä varmistaa erillisellä tarkastuksella lehdettömään aikaan.

- Sulaojan kaakkoispuolella, n. 14 m koekaivo UP 3:sta itään (n. $x=7701680$, $y=3465680$) todettiin kivistä ladottu liesikehä, tyyppiltään ehkä lähinnä saamelaiseen rautakauteen/historialliseen aikaan kuuluva.

Tarkastuksen perusteella suunniteltu vedenottamo ei sijaitse Sulaojan lähteen tunnetun muinaisjäännöksen alueella eikä riko sen muinaismuistolain mukaista 2 m:n suojavyöhykettä. Ottamon alueella ei myöskään todettu muuta muinaisjäännöstä, jota sen rakentaminen voisi uhata. Toisaalta rakennussuunnitelmasta ei käy ilmi, miten ja mitä kautta ottamosta pumpattava vesi on tarkoitus johtaa maantien varteen sijoitettavaan pumppaamoon. Jos - kuten on todennäköistä - vedelle on tarkoitus rakentaa maanalainen tai maanpäällinen putki, putken linjaus on syytä tarkastaa erikseen, sillä suunnitelman puuttuessa tarkastusta ei nyt voitu tehdä. Putken rakentaminen aiheuttanee ainakin lyhyellä aikavälillä myös selvästi enemmän esteettistä haittaa kuin itse vedenottamo ja tuhoaa samalla huomattavasti laajemman alueen pintarakenteet. Edellä mainitun lieden löytyminen sekä paikallinen perimätieto viittaavat siihen, että alueella saattaa olla enemmänkin etenkin saamelaisaikaan liittyviä muinaisjäännöksiä.

Helsingissä 8.10.2002

Jarmo Kankaanpää, Ph.D.
tutkija